

Irma.

Spisal Alojzij Poljak.

I.

Ali še niste zapazili, da so najpriljubljenejši ljudje oni, ki nimajo izraženega temperamenta, pohlevne, skromne ovčice, ki se ne silijo naprej, ne tekmujejo in ne hrepene po ničemer višjem? — Jaz sem to spoznal na sebi. Moje življenje je življenje telegrafskega droga ob hrupni cesarski cesti . . . Brni . . . brni . . . sedaj glasneje, sedaj tiše, in veter mu ureja čuvstva, vesela in sentimentalna; mimo njega pa vrvi življenje, šumno in bučno, in ne briga se zanj, ki venomer poje le svojo dolgočasno, monotonsko pesem . . .

Takšno je moje življenje, in ljudje me imajo radi. Kamor so me porinili, tam sem ostal, in še nikdar nisem poskusil komu imponirati. Ne boji se me nihče, in zato tudi nimam nobenega sovražnika.

Včasih sem študiral življenje drugih ljudi, in čudil sem se: Za vruga, zakaj si ljudje stopajo na lastne prste? Čemu se toliko pehajo za popolnoma nepotrebne stvari? — Ali ni to krasno življenje, ki ga živim jaz? — Mirno, brezskrbno, kakor ura, in komodno, to je glavno: komodno! Jaz sem c. k. geometer, in imo mi je Viljem Vrančič. Plačo imam popolnoma dostojno in z delom nisem nikdar preobložen. Kakih posebnih želj nimam in častihlepen nisem nimalo.

Kakor vidite, imam torej najlepše sposobnosti za mirno družinsko življenje. Mir je moj element . . . A glejte, hudomušna usoda se je hotela poigrati z menoj. Segla je s kruto roko pod stavbo mojega življenja ter jo stresla . . .

Pozvala me je na dvoboj . . . Udarila me je po licu, in jaz? . . . Nisem se ji postavil v bran — ponudil sem ji še drugo lice . . .

In ona se je obrnila in šla.

Še danes slišim nad seboj njeno zaničljivo krohotanje . . .

Moja žena je čisto preprosta ženska. Šole nima, bogme, veliko in slovenski ne govori dobro. Njen oče je bil zdravnik — eden tistih starih »Kranjcev«, kakor jih srečavate še sempatja po naših pokrajinskih mestecih. Včasih so nam ustanavljali kazine, danes pa stoje ob strani in volijo z vlado . . .

Irma je srednje postave, lepega životka in precej vsakdanjega obraza. Njena najmarkantnejša stran je lenoba. Tudi za svojo zu-

nanjost je popolnoma brezбриžna. Včasih se mi je zdelo, da se bo do kraja zanemarila. Po zimi se ni umila po par dni. — Moj Bog, voda je tako mrzla, in koža se čuti potem ves dan raskava! — Doma je bila vedno brez korzeta. Jaz ne rečem . . . saj to je zdravo, da hodijo ženske brez korzeta; ali prosim vas, naj pride kdo k meni v vizito, in žena mora sedeti pri mizi . . . Kak pogled je to na tisti ohlapni ošpetelj? V začetku mi je njena malomarnost ugajala; počasi pa sem se tega naveličal.

Jaz sem dober človek; in če sem nehal ženo ljubiti, bi ji že radi svoje dobrote tega ne pokazal. Pa kdaj sem mogel zapaziti pri njej le trohico koprnenja po ljubezni in uživanju? — Meni se je zdelo, da je v njej že mrtva vsaka strast. Da bi mogla ona ljubiti za mojim hrbtom koga drugega, se mi ni nikdar sanjalo! — Da bi se mi izneverila? —

Imela je osemindvajset let. Kaka druga njene strasti gotovo ni tako kmalu sita ljubezni. In zakaj bi se ji tudi odrekala? — Če jo je mož začel zanemarjati in se je začel zatekati drugam — zakaj bi ona stradala in omedlevala? Zakaj bi se morala omejevat na tiste svete čase, ko pride on zopet pijan domov? — Ampak Irma! . . . Ne, na to nisem nikdar mislil. — Rodila mi je troje otrok: dve deklici in Stanka. Bog ve koliko se ni brigala zanje, a reči ne morem, da je bila slaba mati; še manj pa se mi je zdela slaba žena . . .

In vendar me je varala. —

Ne spominjam se več natanko, kako sem se bil o tem prepričal. V prvem trenutku sem bil tako presenečen, da sem prezrl vse okoliščine, ki so me privedle na sled. Ko sem se zavedel svojega položaja, se mi je zdelo, kakor bi se bil ravnokar vzbudil iz kratkega popoldanskega spanja. Po telesu sem bil poten, zavratnik se je nadležno sprijemal s kožo, in glava mi je bila mešasta. Imel sem občutek, kakor da so se stisnili možgani sredi črepinje v rahlo kepo . . .

Prva moja misel je bila: »Kako se mu je to posrečilo?« In čudno, da sem imel v tistem trenutku o trdnosti svoje žene vse drugo sodbo kakor poprej. Po kratkem preudarjanju se mi je zdelo psihologično popolnoma naravno, da je po par naskokih padla. Kako sem mogel biti tako brezskrben? — Ženska brez vsake energije, brez lastne volje, brez vsakega razuma za plemenitejša čuvstva, tako naivna, tako prazna ženska, ki se mora nehoče zavedati, kako malo reprezentuje na svetu — treba je le laskavega kavalirja, ki ji zna povedati par predrznih komplimentov in jo opozoriti na skrite pred-

nosti, o katerih dotlej niti sanjala ni, in posreči se mu, obtežiti njen plehki temperament, ki jo že iz hvaležnosti tira zapeljivcu v naročje.

In potem sem skušal dognati, kdaj se je roman pravzaprav začel. Par momentov iz njunega občevanja mi je vstalo pred očmi.

Midva z ženo sva se odpravljala domov. Stala sva pri vratih z dr. Sirkom, in jaz sem slučajno pogledal po sobi . . . Na drugi strani je stal adjunkt Hojnik in kazal nekaj s prsti. Izprva nisem vedel, komu to velja; potem pa pogledam ženo . . . ona je zardela in se naglo obrnila proč. Hotel sem nekaj reči, a ona me je prestregla:

»Pojdi že vendar domov! Jaz sem zaspana.«

Dr. Sirk je šel z nama, in jaz sem ono reč pozabil . . .

Pri nekem vrtnem koncertu sta si sedela nasproti. Ona je govorila z Mavričem . . . Zdajci se je začela nekam nemirno premikati po stolu, z nogo je nekaj odrinila in se nehote zadela ob moje koleno. Dvignil sem prst in pogledal pod mizo. Mislil sem, da je Hektor spodaj. Adjunkt je naglo umaknil svoje noge pod stol . . . Jaz sem se spomnil tiste: »Das Füsseln ist mein Sport.« — Zasmejala sem se in ji povedal na uho. Ona je zardela in se tudi nasmejala . . .

Če se dobro zamislim v zadnje mesece, se mi v resnici zdi, da je bila Irma malo izpremenjena. Včasih so prišli trenotki, ko sem zapazil na njej nekaj tujega, nenavadnega. Kotički njenih ust so se povесili, in to ji je dalo neko energično potezo . . . kakor človek, ki je grešil, ki se zaveda svojega greha, a se mu ne odreče in se še globlje potaplja vanj. — Pa takrat se nisem brigal za to in si tudi nisem skušal ničesar razlagati . . .

Razmerje med Hojnikom in mojo ženo mora biti torej že precej staro . . . In najbrže je vedel zanje že ves trg, ves trg — predno se je meni kaj sanjalo.

Pri tej misli sem se nenadoma vznemiril . . .

»Čemu sedaj brskam po spominu? Čemu računim? — Na delo! Na delo!«

Haha . . . Na delo! . . . Ali kaj? Kaj naj storim? — In nehote sem začel študirati, kaj bi storili drugi ljudje v mojem položaju . . . Zdravnik Nikelj n. pr. bi jo umoril; dr. Sirk bi se dvobojeval z zapeljivcem; trgovec Mrak bi se dal ločiti; sodni oficial Mrazek bi se najbrže sam usmrtil; pri velikanski množici svojih znancev pa nisem mogel konstatirati, kaj bi storili . . .

»In kaj storim jaz?« —

»Ali umorim njo, ali njega?«

Zdelo se mi je čisto naravno, da moram enega umoriti. Preudarjal sem samo še — katerega? —

Pa nenadoma me je stresla mrzlica, in ozrl sem se po pisarni, ki je bila že čisto temna. Vstal sem in šel k večerji . . .

»Ali spozna že pri prvem pogledu, da vse vem?« — vprašal sem se tiho, ko sem pritisnil za kljuko.

Pa zgodilo se je, da je nisem med celo večerjo niti enkrat pogledal. Govoril sem z otroki in mnogo jedel . . .

A po večerji me ni več strpelo pri mizi. Delal sem se, kakor bi se mi nekam mudilo, vzel sem klobuk in hitel k vratom.

»Kam tečeš tako zgodaj, papa?«

Čutil sem njen začudeni pogled, a zamahnil sem z roko in odprl vrata . . . Pa hipoma mi je šinilo v glavo: »Dopoldne sem ji dejal, da pojdem jutri na lov . . . Takrat bosta imela sestanek.«

Obrnil sem se z globokim nasmehom in ji pogledal naravnost v oči.

»Jutri popoldne ne pojdem na lov.« — Govoril sem počasi, skozi zobe.

Videl sem, da je vztrepetala pod mojim pogledom. — Naglo sem odhitel.

»Ali me je razumela? — Haha . . .«

Hotel sem se smejati, pa bil sem prepadel in razburjen, kakor bi bil jedva ušel smrtni nevarnosti.

II.

Tisto noč sem prišel pozno domov. Nalašč sem sedel v gostilni do polnoči, ker sem hotel, da bi žena že trdno spala, ko se vrnem.

In tako sem delal drugi in tretji dan in vse dni po vrsti. Po kosilu ali po večerji sem naglo odhajal. Ženi sem odgovarjal kratko, osorno in niti takrat ji nisem gledal v oči. — Najino razmerje je bilo čudno. Ona je morala čutiti, da mi niso več neznani njeni grehi; a jaz sem se delal, kakor bi ne vedel ničesar, in kakor bi me razburjala kaka druga stvar. Danes se čudim, da me ni bilo sram pred otroki. Oni so si morali misliti, da sva se z ženo kaj sprla. Videli so moj čemerni, sitni obraz in vedno povešeni pogled. In žena menda tudi ni zrla bogve kako mirno in lahkodušno; saj sem celo jaz čutil njen strah in večno pričakovanje negotove katastrofe. Včasih sem si dejal, da bi že radi otrok moral narediti konec temu razmerju. Pa kadar sem najbolj sklepal, takrat sem imel najmanj energije

za »delo« . . . Kaj se mi je pripetilo neko noč? — Vzbudil sem se, ker sem bil odejo zbrcal na tla in me je zeblo. Prva moja misel je bila: »Ona še vedno leži poleg tebe . . . Ali te ni sram?« — Pa ne da bi me bilo navdalo sovraštvo proti njej, sem se hipoma nagnil nad njo, objel ji s prsti brado in lica ter jo strastno poljubil na ustnice. Ona se je nasmehnila, in telo ji je vzdrhtelo. Ko pa je odprla oči in spoznala moj obraz, se je naglo malo dvignila in me začudeno gledala.

»Kaj hočeš, Viljem!« — je šepetala boječe in mi pogladila roko.

Tedaj sem se streznil. Mraz me je pretresel, obrnil sem se v drugo stran ter pobral odejo s tal.

A nad seboj se nisem zgražal — slabič!

Pač pa me je večkrat obšlo nekaj takega v družbi svojih znancev. Pri najresnejšem pogovoru se mi je hipoma vsililo vprašanje: »Ali vedo?« In s plašnim pogledom sem motril obraze okrog sebe . . .

»Pa kako bi ne vedeli? — Ali so bili slepi kakor jaz? — Pri takih prilikah je navadno samo mož slep . . . Ko bi le ne spoznali, da tudi jaz vem! Vem — in trpim! . . . Fej! . . .

Da bi se mi ne bilo treba samemu obsojati ali se celo zaničevati, sem skušal včasih potipati stvar od humoristične strani.

Tako sem bil nekdanj v precej živahnem pogovoru z zdravnikom doktorjem Nikljem radi bližnjih občinskih volitev . . . in nenadoma me je obšla želja, da bi se sam iz sebe malo ponorčeval. Seveda se mi je šala čisto ponesrečila, in sem dejal nekaj popolnoma drugega, nego sem nameraval.

»Ta stvar je dolgočasna, doktor!« — prekinil sem ga v govoru. »Govoriva rajši o čem drugem! Na primer . . . Kakšne ideje imaš o ženskem vprašanju? — Pa seveda . . . oprosti! To bi bilo malo preobširno. Aliii . . . hehe . . . Kakšne misli imaš o ženi? — Recimooo — o svoji ženi?« — In zlobno sem ga pogledal od strani.

On je prebledel . . . A še bolj sem se prestrašil jaz . . . Kaka neumnost! Strela božja! — In koliko truda me je stalo, da sem ga pomiril! —

Kadar sem zopet in zopet premišljeval, kaj bi storili drugi ljudje v mojem slučaju, sem se vselej veselil, da pri veliki množici svojih znancev tega nisem mogel konstatirati . . . Ali bi vsi ti molčali in čakali kakor jaz? — Skoro gotovo. Jaz si jih nisem mogel predstavljati kot maščevalcev . . .

Iz tega torej sledi, da so ljudje povprečno neodločni slabotneži?

Tak sem seveda tudi jaz . . . Kaj bi se poviševal? . . .

Domišljjeval sem si, da je to popolnoma zadosten izgovor za mojo strahopetnost.

A prišli so tudi trenotki, ko sem bliskoma poskočil, skoro omamljen od hipne maščevalne strasti . . .

Neko popoldne sem v kavarni biljardiral. Igral sem krasno, in dr. Sirk se je silno jezil na mojo srečo. On je imel 42 pointov, jaz sem delal zadnjega. Namazal sem kê s kredo in pomeril.

»Kratek duplé! Ne more uiti.« — S škodoželjnim nasmehom sem poškilil k doktorju, ki se je nervozno tolkel s kêjem po črevlju in nestrpno gledal name.

»Ti še vedno upaš?« — sem se mu zasmeljal v obraz.

»Ah, suni, suni . . . prosim te!«

Sunil sem . . . a v tistem hipu sem bil zagledal zdravnika Niklja, in pri spominu na oni pogovor me je spreletela mrzlica.

Sirk pa se je zakrohotal.

»Ha, bratec, kam si neki meril?«

Naglo je namazal kê in začel igrati . . . Jaz sem se naslonil na bližnjo mizico ter mrko gledal za krogliami.

»Tako ne sme ostati!« — mislil sem. »To je nizko . . . fej! . . . Še danes jo umorim!«

Sirk je še vedno igral.

47 . . . 48 . . . 49 — zmagoslavno me je pogledal in si iznova namazal kê . . . 50.

Poklonil se mi je komično.

»Abmarkieren!«

Jaz sem plačal. Čutil sem, kako je vse trepetalo v meni . . . Vzel sem klobuk in odšel. Sirk pa se je smejal za menoj. On je mislil, da me je razburil karambol . . .

Ko sem zavil okrog vogla v Goriško ulico, sem zagledal dvajset korakov pred seboj adjunkta Hojnika. Z levico je kosil po zraku, in život se mu je neestetično lamal. Oziral se je na desno in levo, na vsa okna, in včasi je dvignil klobuk visoko nad glavo.

Mene je hipoma minila maščevalnost. Utrujenost mi je legla na ude, povetil sem glavo in leno prestavljal noge. Bal sem se, da bi se adjunkt obrnil, in začel sem polaganeje stopati, skrivajoč se za hrbtom neke ženske.

Tu sem bil pred svojo hišo . . . Pogledal sem po ulici: Hojnika ni bilo nikjer.

Kakor bi mi nekdo brizgnil na teme curek hladne vode . . .

»Pri Irmi je.«

In planil sem v vežo ter po stopnicah gori.

Čutil sem svojo bledoto in vodeno mrtvost svojega pogleda. Odprl sem vrata na mostovž in po prstih stopil naprej. Spodnjo ustnico sem krčevito stisnil med zobe in se sklonil h ključavnici.

Skozi luknjico ni bilo videti ničesar. Vendar sem ostal sklonjen, opirajoč se z desnico ob koleno. Za hip me je objela neka vroča omotica, in skoro bi bil butnil s čelom ob kljuko.

Čul sem nagle stopinje svoje žene, potem šklopotanje padajoče rolete . . . Par dolgih moških korakov . . . navijanje žepne remon-toarke . . . Potem zopet lahne Irmine stopinje . . . nekaj nerazum-ljivih besed . . . šumljanje ženske obleke . . . tišina . . .

Hipoma zopet tisti lahni koraki . . . vedno bliže . . . bliže . . . Da, sedaj je pri vratih . . . rožljanje ključa . . . Kakor blisk mi je šinila megla preko oči . . . Sedaj sem v resnici butnil s čelom ob kljuko . . . Tišina . . . V tem hipu je ključ iznova zahreščal . . . vrata so se odprla . . .

Naglo sem se vzravnal pokoncu in si leno potegnil z roko črez obraz.

Irma je stala pred menoj smrtno bleda.

»Kaj hočeš, Viljem?« — je šepetala komaj slišno.

»Daj mi čist robec! Zjutraj sem pozabil . . .« — Da bi jo popolnoma zmotil, sem se zaspano pretegnil: »A-a-a . . . Kaka vročina!«

Takrat sem zapazil, kako se je nekaj zganilo v sobi za pečjo . . .

Irma je še vedno stala pred menoj in me plašno gledala. Jaz pa sem nestrpno vzkliknil:

»Prinesi, prinesi, vraga! Kaj čakaš?«

Ona je odhitela in mi v hipu prinesla zaželjeno ruto. Spravil sem jo mehanično v žep in se obrnil od žene, ne da bi jo bil pogledal.

Kakor v polusnu sem šel po stopnicah. Ustnice sem zakročil v onemogel smehljaj in ironično sem šepetal:

»Ko bi on vedel, da vse vem! --

— To je bilo v soboto popoldne.

Ko sem se v nedeljo zjutraj vzbudil in pogledal na uro, je manjkalo še par minut do poldesetih. Presenečen sem se dvignil . . . Navadno nisem imel zjutraj nikdar miru. Takoj po polsedmi uri so začeli otroci tekati in razgrajati po sobi. Tudi če sem prišel domov ob petih zjutraj, nisem mogel spati črez sedmo uro . . . A danes tak mir, taka pokojna tišina.

»Irma se mi prilizuje! . . . Boji se!«

Z zadovoljstvom sem skočil s postelje in se počasi oblekel. Vse je bilo na svojem mestu. Čisto perilo, nedeljska obleka, voda, milo . . . Sicer mi je prinašala vse šele v zadnjem trenutku . . .

Na manšete je pozabila. — Iščem v komodi, v omari, premečem posteljo . . . nič. V hipu sem se razljutil.

»Irma!«

Stopim k oknu in je s hruščem odprem na stežaj.

»Irma!«

Srdito sem udaril s peto ob tla. V tistem trenutku sem mislil, da bi mi morala biti kakor sužnja. Na vsak migljaj! Kakor Hektor!

»Irma!«

Odprl sem vrata, da so loputnila ob omaro.

Prihitela je vsa bleda. Napravljena je bila že za v cerkev.

»Prinesi mi par manšet! Hitro!«

Obrnil sem se k mizi in odpel gumbe iz umazanega para. Še predno sem bil gotov, se je vrnila . . . Vzel sem ji iz rok, ne da bi jo bil pogledal.

»Kakšno vizito si imela včeraj?«

Dajal sem si klobuk na glavo in iskal palice v kotu.

»Kakšno vizito?« — se je začudila boječe.

»Naglo sem se obrnil k njej. Od srditosti so se mi ustnice zasinile.

»Kakšno vizito? . . . Ti bom jaz dal — ,kakšno vizito!«!

Zapodil sem se proti njej. Palico sem stiskal v pesti, in roke so so mi tresle od napetosti mišic.

Ona je tekla za mizo. Noge so se ji šibile, in oči so ji zrle kakor v režečo puškino cev.

»Kakšno vizito? — Ven! Ven! — Kakšno vizito?«

Izmuznila se je izza mize in bežala iz sobe . . .

Meni so se oči zameglile, hotelo mi je biti slabo. Izpil sem kozarec vode in si popravil obleko. Potem sem šel počasi iz sobe in po stopnicah doli . . .

III.

Dolgo sem se mučil, da bi si uredil misli. Oziral sem se okrog, in hiše in ljudje so bežali mimo mene, ne da bi mi pustili kak vtisk. Ko pa sem od daleč zagledal kolodvor, mi je prišla hipoma misel, da bi se peljal v P.

Ob enajstih sem sedel na vlak in se odpeljal . . .

Sestra se je široko začudila, ko sem vstopil. Sedeli so ravno pri kosilu. S svojim nizkim, tolstim životom je planila pokoncu, a tako nerodno, da se je, s trebuhom ujela za mizo. Morala je zopet sestri in iznova poskusiti svojo srečo.

»Tej se ne izpovem!« — švignilo mi je skozi možgane . . . Odkod ta misel? — Kakor bi bil prišel po tolažbe?

Prinesla mi je krožnik in mi napravila prostor.

»Kaj te je nagnalo, da si se nas vendar zopet spomnil? Joj, od božiča te ni bilo pri nas! . . . Dobro, da sem napravila malo več kosila.«

Začela je govoriti, in brbrala je, brbrala, vzklikala, vzdihovala, tuintam se čudila, ne da bi vedela čemu; a moje žene ni omenila z besedico. Sempatja me je milujoče pogledala in takoj nato bleknila kako neumnost.

Svak je sedel poleg svojega očeta in molčal. --- On nima navade, mešati se v vsakdanje pogovore. Tisto prazno čenčanje, s katerim ljudje čas more, in katero imenujejo zabavo, mu je zoprno. On ni eden tistih »ljudi družbe«, ki jako vljudno blebetajo puhle fraze, neutrudljivi v uslugah, katerim pa ne vidiš nikdar v izžete duše . . . Kakšni so povprečno naši ljudje? — Vzgojevali so se v družbi, živeli so v družbi, cilj in smoter jim je dober ugled v družbi, in vzemite jim družbo, pa imate pred sabo mrliča . . . Nekdaj so imeli priliko, razviti se v samostojne individualnosti. Pa ne da bi iskali sebe, so začeli iskati svojih sosedov; in posnemali so jih v govoru, v kretnjah, momljali so za njimi zastarele ideje in nazore in stopali v njih stopinje po sredi ceste. Posrečilo se jim je, prilagoditi se družbi z dušo in telesom; a zapravili so pri tem — sami sebe . . . Tuintam pa so srečavali ljudi, ki so hodili po svojih potih in so živeli svoje življenje; in videli so, da so to boljši ljudje. Zato pa so jih začeli mrziti . . .

Moj svak Krl je tak boljši človek; a jaz sem bil vedno samo »človek družbe«. On je precej prezirljivo gledal preko mene, in zato se mi je zameril. Pa zadnji čas so se mi pristudili moji bratci, in začel sem simpatizirati s Krli . . .

Po kosilu sva šla s svakom k »trem kronam« na črno kavo.

Na dvorišču, pod spletenimi vejami dveh murv je sedela družba domačinov. Gospode sem že večinoma vse poznal, le dvem, trem novim uradnikom sem se moral šele predstaviti.

Že takoj po prvih besedah, ki sem jih govoril z nekaterimi znanci, mi je legel na ustnice ironičen smehlaj. Gledal sem jim v

oči: vsi so imeli iste misli. Sami kavalirji. Oči so jim blestele, češ: »Bratec, pomisli, jaz sem že tudi slišal . . . Vidiš, tako se nam godi revežem! Ah, jaz nikomur ne privoščim kaj takega! Bog čuvaj!«

Kako lahko je včasih človeku simuliranje! Vsakomur bereš v očeh misli, ki krožijo okrog tvoje sramote. Na ustnicah mu vidiš tleti tisto pereče vprašanje, ki bi te spravilo v zadrego in te prisililo, da se vsaj za trenotek ukloniš njegovemu usmiljenju . . . A s tvojega jezika beže nedolžne besede, tako brezpomembne, vsakdanje in tupatam celo dovtipne, kakor bi bilo srce lahko kot bezgov stržen . . .

Z vrta je prišla gospa Srebarjeva, visoka, vitka postava v elegantnem letnem krilu. V eni roki je držala slamnik, z drugo je vodila triletno deklico.

Nasmehljala se mi je čarobno; a čudno —: tudi v njenih očeh sem bral iste misli . . . To čitanje tujih misli o meni me je razveseljevalo. Krasen šport to! Skoro žalosten sem bil, če sem slučajno naletel na človeka, kateremu se niso oči svetile kakor drugim.

Pomolila mi je mazinec; in ko sem ga stisnil, sem si mislil: »Kak interesanten dečko sem! Ne, madame?«

»Vendar ste nas enkrat počastili, gospod Vrančič. Kako je to lepo! — Pa nič se niste izpremenili. Vaša brada je še vedno tako lepa!«

Drobne ustnice so se ji tako zapeljivo napenjale in krožile, da sem nehote našobil tudi svoje in ji ponudil poljubček.

»Porednež! . . . Kaj pa vaša gospa? — Zdrava? — O, saj si mislim! Ona je vedno mlajša.«

»Hvala, milostljiva! Moja žena se počuti izvrstno. Nič ji ni! O res, vedno je mlajša . . . A vi, milostljiva? . . . Kakor sveža vrtncal«

Pomežiknila je z levim očesom in preslišala moj kompliment. Moj pogled pa se ji je rogal: »Kaj ne, milostljiva, kako brezskrbno govorim o svoji ljubeznivi ženki?«

»Kako pa sicer živite tam pri vas? Mnogo zabave? Ste priredili kaj izletov? — O, gotovo! Tam vas je toliko gospodov! In gospodičen polno! . . . Pa dt. Sirk? še vedno stari? In zdravnik Nikelj, notar, inženir? . . . To imate haló! Pa uradništvo? Oh, to so visoki gospodje, kaj? — Sicer pa jih ne poznam mnogo pri vas.«

»Uradnikov? — Prosim vas, ti so vendar smetana naših zabav! Vem, da jih večinoma poznate. Saj ste bili tolikrat na naših veselicah! — Na pr. komisarja Sedeja, davčnega nadzornika, adjunkta Podboja, da, pa Hojnika, tega gotovo poznate!«

»Ah, res, Hojnik! Kako je z njim? — Tak vesel dečko!«

Sedaj je pomežiknila z obema očesoma.

»Da, Hojnik je krasen dečko! Vse naše dame so zaljubljene vanj . . . Vi ne veste, kako ljubosumni smo ubogi možje!«

Pogledal sem ji v oči . . . Joj, joj! Kakor bi hotela reči: »O, revež! In ti še ne veš ničesar! Kak revež!«

V resnici pa je dejala:

»Pa kaj sem slišala? — Da se mislite prositi v Ljubljano. Ali je res?«

»Lepo vas prosim, milostljiva! Saj se imam vendar tako lepo v M . . . Tudi ni nič praznega v Ljubljani.«

Čebrnala je dalje; moja duša pa je plavala v razkošju. Ah! bilo mi je, kakor da dajem celemu svetu »šnopsa«, to se pravi: kakor bi celemu svetu s palcem tlačil nosove . . .

— Po večerji smo obsedeli za mizo. Prišla je bila Krlova sestra Lina s svojim možem, trgovcem Miheličem. On je čisto navadna prikazen, domišljav na svojo trgovsko izkušnost in na šaržo rezervnega častnika. — Lina pa je divna ženska. Čudim se, kako se je mogla ženska s takim krasnim temperamentom, polna življenja in mladostnega hrepenenja, prikleniti na rojenega filistra. Ona ni nikakšna krasotica, zlasti njeni lasje imajo nelepo sivkasto-rumeno barvo; a kadar me je zadel iz njenih modrih, napol zastrtih oči sentimentalni pogled, vztrepetalo mi je telo, kakor bi se mi ovilo okrog prsi dvoje strastnih ženskih rok . . .

Krl je bil krasne volje. Že popoldne sva bila izpila par litrov piva; sedaj pa se je penil refoško v čašah, in praznila se je buteljka za buteljko . . . A kadar je bil Krl malo razigran, takrat se mu je razvezal jezik, in če je le mogel, je izprožil debato o tej ali oni svojih idej. Takrat je začel govoriti o novi trgovski zavezi, in skoro sta bila z Miheličem v najživahnejšem razgovoru.

Krlovka je šla pripravljat zajtrk za kosce, jaz pa sem pri-maknil svoj stol k Lini ter ji začel dvoriti z vsem ognjem mladega zaljubljenca . . .

Pila sva bratovščino. Njena lica so postala rdeča in vroča, da si jih je morala z dlanjo hladiti . . . Jaz pa sem objemal njeno roko pod ramenom in jo pritiskal k sebi, kakor bi še nikdar ne bil čutil pod prsti toplosti ženske. Pripovedovala sva si dovtipne anekdote s sumljivimi pointami in smejala se šumno.

Od onih dveh se je sedaj pa sedaj kdo ozrl k nama in se nasmehnil s pogledom, ki je pričal, da so njegove misli devet milj od naju . . .

Lina se je nagnila k meni ter mi šepnila:

»Poglej, Viljem, moj Jurček se drži, kakor bi se kdo žogal po njegovem obrazu.«

In zasmejala se je tako krčevito, da je komaj zopet ujela sapo. Jaz pa sem citiral Zupančičeve verze:

»Kapitan je barko vodil
sredi sivega morja . . .«

In ona je nadaljevala:

»Kapitana za nos vodila
mlada njegova gospa
kraj morja.«

S stolovega naslonila je zdrknila njena pelerina. Pobral sem jo ter jo vrgel na mizo, da je zamahnila proti luči. Plamen je zavahljal, vztrepetal in ugasnil . . . Jaz pa sem Lino objel in jo poljubil.

Krl je imel takoj užigalke pri rokah . . . Ko je bilo zopet svetlo, je slonela Lina na mizi, glavo na lakteh, in pleča so se ji stresala od smeha. Mihelič je zmajeval z glavo in se čudil:

»Lina, ali si pijana, ali kaj ti je? Za božjo voljo!«

Ona pa je nerazumljivo momljala:

»Kapitana za nos vodila . . .«

Takrat mi je žalost stisnila srce: »Kapitan, kapitan! . . . Ta kapitan sem jaz.« —

Krlovka se je vrnila v sobo.

»Ura bo takoj deset, Viljem . . . Ob polenajstih se vlak odpelje. Če misliš, odpravi se!«

Pri slovesu se ji je zdelo, da sva se tekom večera že toliko približala, da postaneva zopet lahko malo intimna. In ko me je poljubila, mi je oklenila roke okrog vratu in mi šepetala na uho nekaj tolažljivih besed . . . »Pa nobene neumnosti, Viljem! . . . Za božjo voljo, ne stori nikake neumnosti!«

A jaz sem bil ginjen. Oči so mi bile skoro solzne, in v srcu sem čutil težko bol . . . Naglo sem se poslovil od Miheliča in njegove žene, ki me je začudeno pogledala, ko sem ji podal roko kakor človeku, s katerim sem izpregovoril komaj par besed . . .

Krl me je spremil. Bil je toliko takten, da ni hotel videti moje jokavosti. Govoril je o najnavadnejših rečeh; jaz pa sem se oklepal njegove desnice in skoro do kolodvora nisem mogel ziniti besedice. A dvajset korakov pred postajo sem mu padel okrog vratu in zajokal.

On me je na lahno odrinil.

»Za Boga svetega, Viljem, ne bodi neumen!«

Jaz pa sem vzdihnil:

»Ah, prijatelj, lahko tebi! . . . Ali ti je bila že kdaj žena nezvesta?«

(Čudovito! Gospoda moja, jaz se smejem z vami!)

Moj svak je prasnil v gromovit smeh:

»Moja žena?! — Tista prepasana cula?! — Žakelj otrob s korzetom! . . . Krasno, dragec moj!«

IV.

Sedel sem v kupeju. Telo mi je bilo potno, in lica so mi gorela. Trepalnice so mi legle navzdol, dihal sem težko, naporno. Spomnil sem se, da bi lahko površnik slekel, ko bi se mi ljubilo.

Vlak se je premaknil. V kupé je stopil gologlav človek z rdečo brado in kratkimi, ulomljenimi nogami. Levico je tiščal v žepu in med prsti je takal goldinarje . . . Moral se je voziti že dolgo. Sedel je meni nasproti, kjer je ležal na klopi zmečkan havelok. Potegnil si je hlačnice malo više, puhnil sapo od sebe in si ovil zlato verižico okrog palca.

Vlak je dosegel svojo navadno hitrost in suval ter butal, odskakujoč od tirovih sklepov . . .

Nenadno sem se spomnil, da svojega sopotnika poznam. Pomaknil sem klobuk na teme in se dotaknil s prsti njegovega kolena.

»Pardon, gospod Križek! Skoro bi vas ne bil spoznal . . . Vi se peljete v Trst?«

Pa on me ni poznal.

»Vi me ne poznate? — Ah, seveda, seveda . . . samo mimogrede sva se videla. A jaz imam krasen spomin za obraze; o, to vam rečem . . . Včasih grem po ulici . . . Kaj ne, vam se zdi kmet podoben kmetu? Vsi so enaki . . . Jaz ga pa samo obrsнем s pogledom, in že ga imam v svoji kameri . . . O, krasen spomin!«

Konduker je pogledal pri vratih.

Pomolil sem mu listek.

»Poglejte tukaj gospoda kondukerja! . . . On me ne pozna. Kako neki? — Jaz pa se ga spominjam . . . Čakajte! — Pred tremi meseci, gospod konduker . . . Takrat ste se vozili med Zidanim mostom in Mariborom. O, gotovo! Mene ne vara spomin . . . Koli-

kokrat sem si že dejal: Prijatelj, ti bi moral biti portretist! Res, portretist, krasen portretist! . . Naslikal bi vas iz spomina . . . in pogodil, do pičice pogodil!»

Konduktar je odšel. Križek se je vljudno smehljajal.

»Ali vam ni vroče?» — Pokazal je na površnik. »Zakaj se ne slečete?»

»Ah, res, mislil sem že. Pa ne vem . . .«

V notranjem žepu sem obtipal v papir zavito steklenico. Strgal sem papir in jo odmašil.

»Oh, poglejte, gospod Križek! Tako sestro imam jaz . . . zlata vredno sestro! . . . In kak izvrsten slivovec! Izvolite, gospod Križek! — Krasen slivovec, rečem vam! — Ali ni res izboren? — Vidite, takega se malo kuha po svetu!

Pil sem tudi jaz, in potem znova ponudil sosedu. Bil je v zadregi. Njegov pogled je bil bojazljiv, kakor bi se bal, da se mi zameri . . . In pil je.

Jaz se popolnoma dobro spominjam tega prizora; vsaka malenkost mi je ostala v spominu. In vendar sem bil pijan, čez mero pijan . . . Kako bi mi tudi drugače mogla priti ta ideja?

»Jaz ga okradem! O, le čakaj, ptiček! — Kako so zvenčali tolarčki! . . . V levem hlačnem žepu jih imaš, ptiček . . . Le čakaj!«

Videl sem njegovo vznemirjenost in njegove plašne poglede. O, revež, on se mi boji zameriti! — Srce mi je poskakovalo veselja. In niti predstavil se mu nisem! Krasno! On me ne pozna!

»Ah, gospod Križek, vi ne veste, kak nesrečen človek sem jaz! Ko bi vi vedeli, ah! . . . Tudi kamen ima srce — in vam bi se smilil!«

Pa nenadoma sem zopet izpremenil svoj žalostni obraz. Pogledal sem ga silno skrivnostno in se nagnil k njemu. Desnico sem mu položil na ramo in začel šepetati:

»Jutri bodete že čitali v časnikih . . . Vi se bodete smejali. Boste videli! . . . Škandal, grozen škandal! In — dobro me poglejte! Gospod Križek, vidite, s to-le roko . . . čef, čef . . . Haha, sredi trga!«

Vzravnal sem se pokoncu. Po kupeju je zvenel moj prisiljeni smeh; Križek pa me je splašeno gledal in se nemirno premikal po klopi.

»Ali . . . Oprostite, gospod, jaz vas ne razumem . . . Ali ni morebiti malo presoparno tu notri?«

Jaz pa sem se še bučneje smejal, in ponudil sem mu vnovič steklenico.

»Pijte, gospod Križek! Pijte!« — dejal sem mu z milostnim glasom. »Vse še pride! O, le potrpite, vse še izveste!«

In pri sebi sem se smehljajal: «O, le čakaj ptiček! Vse boš še razumel! O . . . in tolarčki bodo zvenčali.»

On je pil. Pogledal sem ga pozorno in si dejal: »Še par takih požirkov, bratec . . . Ali ti ne lezejo oči že skupaj? O, le čakaj! Čisto omamljen boš . . . In potem . . .«

»Torej, gospod Križek, poslušajte! Vem, da vas bo zanimalo . . . O, jako prijeten dogodek! — Poglejte, moja žena je bila v P. na počitnicah . . . Jaz se nisem brigal zanjo. Naj dela, kar hoče! — Ali niste tudi vi teh misli, gospod Križek? Prosim vas, kdo bi si lase belil radi žene? — A danes zjutraj na vse zgodaj dobim pismo: Dragi! Tvoja žena počenja tu grozne neumnosti. Škandal je že silen . . . On se piše Repolusk. — Pozdravlja te tvoj Krl. — — Pismo ni bilo anonimno, gospod Križek. O, prosim vas, to ni nikak izmišljen roman! . . . Ali, zakaj ne pijete, gospod Križek? Za Boga svetega! Tak izvrsten slivovec — in vi ga ne pijete!«

»Ah, prosim vas, gospod . . . Jaz res nisem navajen toliko piti. Oprostite! Slivovec je res dober . . . Jaz sem vam hvaležen . . .«

»Nočete? — Pa pozneje.«

Napravil sem globok požirek . . . Ko sem odstavil, se mi je pcedilo par kapljic po telovniku. Zajel sem sape in ga svetlo pogledal.

»Taka pijačica! . . . Gospod Križek, jaz vas pomilujem . . . Toda poslušajte dalje! — Jaz dobim pismo . . . ga preberem . . . hm . . . Grem, sedem na vlak in se peljem v P. . . . Krl me je pričakoval. — Sedaj boste pa vendar malo pili, gospod Križek, ne?«

»Ah, oprostite, gospod! Vi se vendar preveč žrtvujete . . . Ali slivovec je res izvrsten . . . Torej vi ste prišli v P. . . . oprostite, gospod!«

Njegove oči so bile motne, in jezik se mu je že malo zapletal. Pil je dvakrat po vrsti. — Jaz sem se zadovoljno nasmehnil: »Dečko postaja radoveden . . . O, ptiček, le čakaj, skoro boš na limanicah!«

»No . . . midva s Krlom greva torej v trg — in sredi trga srečava veliko družbo. Moja žena je bila seveda zraven; ob njeni strani pa tisti slavni Repolusk . . . Pa, prosim vas, kaj mene briga tisti gospod Repolusk?! — Kako lepo ime ima, a? . . . Povejte mi, gospod Križek, kaj mu hočem? — On me ni varal . . . Ali ga naj umorim? . . . Odkril sem se ter se mu predstavil. — Moja žena je bila vsa zbegana . . . Obrnil sem se k njej in začel: Srcece moje zlato, kako se počutiš? Kako si morala koprneti za menoj te dolge,

dolge čase! Ti dušica! Ti ljubica! . . . Govoril sem sladko, a gledal sem jo grozno . . . In ona je trepetala — pa tudi jaz sem trepetal . . . In hipoma sem dvignil roko: Na, tu, tu . . . Tu imaš Repoluska . . .! Čef, čef . . . In rečem vam: sredi trga! . . . Vse polno ljudi! . . . Haha, gospod Križek! Lepa historija! Se vam ne zdi? . . . Pa zakaj ne pijete? Za božjo voljo, gospod Križek! Tak krasen slivovec! Znamenit slivovec!»

Vstal sem in mu silil steklenico pod nos. On pa se je branil. Z rokama me je rinil od sebe, a oči so mu skoro spale. Videl sem, da je imel več pijače v sebi nego jaz . . . Meni so se noge šibile. Zdelo se mi je, da mi bo v naslednji minuti slabo, in v prsih mi je razbijalo, kakor bi imel v tem hipu izvršiti zločin . . .

Mimo okna so bežale luči, vlak je začel drsati po tiru, in posamezni vzkliki so se slišali od zunaj . . . Krepak sunek . . . stali smo.

Jaz sem padel vznak na klop. V tistem trenutku sem bil trezen. Pogledal sem okrog sebe in se tiho nasmehnil. Čudil sem se sam sebi . . . Za Boga svetega! Kakšna neumnost! — Patent vzamem lahko nanjo! — Izpod klobuka sem poškilil h Križniku, ki je stal pri oknu, gugajoč se na nestalnih nogah. Roke je tiščal v žepih in s trebuhom se je zadeval ob okno.

»Vi se peljete še naprej, gospod Križek? — Tako, tako! — Na svidenje torej! . . . Oprostite mi, jaz sem bil malo siten . . . Pa saj veste . . .«

Podal mi je roko in zamomljal nekaj besed. Obraz mu je bil zabuhel in zaspan . . .

V.

Korakal sem s kolodvora proti domu. Noč je bila temna in hladna. Zavijal sem se v površnik in tuptam sem se nenadoma opotekal. Vsake tri korake se mi je hlepnilo . . .

Spomnil sem se nekega prizora:

Z ženo sva sedela pri kosilu. — To je bilo že pred leti, ko še nisva imela otrok. — Okno je bilo odprto na stežaj, in do tal segajoča zastora sta se napenjala in splahnevala. Med njima pa je padal v sobo velik trikotnik solnčne svetlobe, ki je s svojim ostrim koncem segal do srede mize. — Jaz sem sedel oknu nasproti, Irma meni na levo. Srebala sva juho . . . Nenadoma je legla na mizo senca. Na stolu meni nasproti je stala velika sivolisasta mačka, s prednjima nogama oprta na mizo. Dlaka se je bleščala na solncu, in brki so se svetili kakor pajčevina . . . Moja žena je iztegnila roko

in pogladila žival po glavi, jaz pa sem zacepetal z nogama . . . Frrr . . . Mačka je samo zamijavkala, in Irma jo je še enkrat po-božkala. Tedaj sem se naglo vzpel čez mizo, zagrabil mačko za kožo na hrbtu ter jo zabrusil skozi okno . . . Žena je prestrašeno zavpila in skočila k oknu. Pa tudi jaz sem se v tistem hipu preplašil.

»Ah, ubožica! Kako moreš biti tako neusmiljen?«

»Ali se ji je kaj zgodilo?«

»Padla je na noge in tekla dalje.« —

Spomnil sem se tega prizora in se nasmehnil: »Vrzi ženo skozi vrata! . . . Pobere se, obrne in ti pokaže jezik.«

Po stopnicah sem si svetil z užigalkami. Na vrhu sem se izpod-taknil in spekel v prst. Moje misli so bile pri Irmi. Obliznil sem si opeklino in za trenotek postal . . .

»To bi bila ura! . . . Ona spi . . . jaz se po prstih prikradem k postelji . . . Zk, zk . . . Niti gagnila ne bi . . .«

Prižgal sem novo užigalko in šel glasnih korakov v spalnico. Plamenček je slabo razsvetil sobo in v naslednjem trenotku ugasnil . . . V prsih me je nekaj zbolelo. Zdelo se mi je, da nisem videl žene na postelji.

Naglo stopim k mizi in prižgem svečo . . . Res, žene ni bilo. Postelja je bila nedotaknjena, in žene nikjer.

Mrzel pot mi je stopil na čelo. Imel sem občutek, kakor da sem se ravnokar pred velikim zborom smrtno blamiral . . .

Hitim v otroško sobo . . . Tudi otrok nikjer.

V kuhinji sem slišal deklo. Hotel sem jo poklicati in izprašati; pa kri mi je buhnila v obraz, in čutil sem, da me je sram pred njo. Kakor omamljen sem taval v jedilnico in odprl bufet . . . Poiskal sem steklenico brinovca in pil . . .

*

Drugo jutro sem se oblečen zbudil na postelji. Počutil sem se grozno slabo, in glava me je bolela.

Dekla je pogledala pri vratih, in poklical sem jo v sobo . . . Povedala mi je, da je šla Irma z otroki k svoji sestri, gospe Moravčevi . . .

Popoldne sem jo poiskal in pregovoril, da se je vrnila k meni.

